

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાત હાઈકોર્ટ, અમદાવાદ ખાતે

આર/રિટ પીટીશન (પીઆઈએલ) નં. ૮૭/૨૦૨૨

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ શ્રીમતી ન્યાયમૂર્તિ સુનિતા અગ્રવાલ

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી ડી.એન. રે

=====

રિપોર્ટિંગ માટે મંજૂર	હા	ના

=====

સુઓ મોટો અને અન્ય ... અરજદાર(રો)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય, મુખ્ય સચિવ, અને અન્ય ... સામાવાળા(ઓ)

=====

ઉપસ્થિતિ:

શ્રી વરુણ કે. પટેલ અને સુશ્રી શિખા પંચાલ, વિદ્વાન એમિક્સ ક્યુરી

સ્વતંત્ર કોર્ટ કમિશનર તરીકે નિયુક્ત વકીલ સુશ્રી ઐશ્વર્યા ગુપ્તા

અરજદાર(રો) નં. ૨ તરફે શ્રી કે.આર. કોષ્ટી (૧૦૯૨)

અરજદાર(રો) નં. ૩ તરફે શ્રી ઉત્કર્ષ જે. દવે (૧૦૬૨૦) સાથે શ્રી રાહુલ શર્મા

અરજદાર(રો) નં. ૧ તરફે સુઓ મોટો

સામાવાળા(ઓ) નં. ૧,૨,૩ તરફે સરકારી વકીલ શ્રી વિનય બૈરાગ્રા, એ.જી.પી.

સાથે એડવોકેટ જનરલ શ્રી કમલ ત્રિવેદી

સામાવાળા(ઓ) નં. ૭ તરફે શ્રી માનવ એ. મહેતા (૩૨૪૬)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૪ તરફે શ્રી તુષાર એલ. શેઠ (૩૯૨૦)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૫ તરફે શ્રી કે.એમ. અંતાણી (૬૫૪૭)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૬ ને નોટિસની બજવણી થયેલ

=====

કોરમ: માનનીય મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ શ્રીમતી ન્યાયમૂર્તિ સુનિતા અગ્રવાલ

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી ડી.એન. રે

તારીખ : ૨૧/૦૮/૨૦૨૬

મૌખિક ચુકાદો

(માનનીય મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ શ્રીમતી ન્યાયમૂર્તિ સુનિતા અગ્રવાલ દ્વારા)

૧. મોરબીનો ઝૂલતો પુલ તૂટી પડવાની ઘટના, જેના કારણે ૧૩૩ વ્યક્તિઓના અકાળે મૃત્યુ થયા હતા અને અન્ય ઘણા લોકો ઘાયલ થયા હતા તેમજ કામચલાઉ અને કાયમી ધોરણે અક્ષમ બન્યા હતા, તેનો અહેવાલ આપતા ટાઈમ્સ ઓફ ઇન્ડિયા વર્તમાનપત્રમાં તારીખ ૩૧.૧૦.૨૦૨૨ ના રોજ પ્રકાશિત થયેલા સમાચારની આ કોર્ટ દ્વારા સુઓ મોટો નોંધ લેવા પર હાલની જાહેર હિતની અરજી નોંધવામાં આવી છે.

૨. શરૂઆતમાં, સામાવાળા નં. ૫ એટલે કે રાજ્ય માનવ અધિકાર આયોગ દ્વારા વચગાળાનો અહેવાલ રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો જેમાં દર્શાવવામાં

આવ્યું હતું કે મોરબી પુલ તૂટી પડવાની દુર્ઘટનાની પૃષ્ઠભૂમિમાં કેન્દ્ર સરકાર અને બિન-સરકારી સંગઠનોએ સહાય અને વળતરના લાભો લંબાવ્યા છે. ગુજરાત સરકારે પણ મૃતકોના સગાસંબંધીઓ અને ગંભીર રીતે ઇજાગ્રસ્તોને ચૂકવવા માટે એકમૂશત વળતર જાહેર કર્યું હતું. અહેવાલમાં એ પણ દર્શાવવામાં આવ્યું હતું કે રાજ્ય સરકારના વિવિધ વિભાગોએ આ દુર્ઘટનાનો ભોગ બનેલાઓને વળતર આપવા માટેની સરકારી યોજનાના લાભો લંબાવ્યા છે.

૩. મોરબીના રાજવી પરિવારે પણ દરેક મૃતક માટે એકમૂશત વળતર અને મૃતકના પરિવારને રાશન કીટ જાહેર કરી હતી. કેટલીક કોર્પોરેટ કંપનીઓએ સીએસઆર (કોર્પોરેટ સોશિયલ રિસ્પોન્સિબિલિટી) પહેલ મારફત પ્રધાનમંત્રી રાહત ફંડ અને મુખ્યમંત્રી રાહત ફંડ દ્વારા વળતર આપ્યું હતું.

૪. તારીખ ૨૪.૧૧.૨૦૨૨ ના હુકમમાં, આ કોર્ટે મૃતકોના સગાસંબંધીઓ અને ગંભીર રીતે ઇજાગ્રસ્તોને રાજ્ય સરકાર દ્વારા ચૂકવવામાં આવેલી વળતરની રકમને ધ્યાનમાં રાખીને એવું અવલોકન કર્યું હતું કે વળતર અત્યંત ઓછું હતું. સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા શ્રીમતી સરલા વર્મા અને અન્ય વિ. દિલ્લી ટ્રાન્સપોર્ટ કોર્પોરેશન અને અન્ય [૨૦૦૯ (૬) એસ.સી.સી. ૧૨૧] ના કેસમાં અકસ્માતનો ભોગ બનેલાઓને વળતર ચૂકવવાના માપદંડ લાગુ કરીને વચગાળાની વ્યવસ્થા તરીકે ઇજાગ્રસ્તોને પૂરતું વળતર આપવા માટે વિવિધ નિર્દેશો જારી કરવામાં આવ્યા હતા. એવો નિર્દેશ પણ આપવામાં

આવ્યો હતો કે જરૂરિયાતમંદ વ્યક્તિઓને યોગ્ય હોસ્પિટલોમાં ખસેડીને જ્યાં પૂરતી તબીબી સુવિધાઓ ઉપલબ્ધ હોય ત્યાં રાજ્ય તાત્કાલિક તબીબી સહાય પૂરી પાડશે અને તમામ બિલ પણ અનિવાર્યપણે ચૂકવશે.

૫. તે જ સમયે, રાજ્ય સરકારે આ ઘટનાની તપાસ માટે સ્પેશિયલ ઇન્વેસ્ટિગેશન ટીમ (એસઆઈટી) ની રચના કરી હતી. તારીખ ૦૯.૧૦.૨૦૨૩ નો એસઆઈટી અહેવાલ મળવા પર, આ કોર્ટે પુલના સમારકામ, જાળવણી અને સંચાલનમાં અહીંના સામાવાળા નં. ૭ એટલે કે ઓરેવા કંપનીની ક્ષતિઓની નોંધ લીધી હતી અને નોંધ્યું હતું કે ઓરેવા કંપનીના મેનેજમેન્ટ તરફથી ગંભીર ઓપરેશનલ અને ટેકનિકલ ક્ષતિઓ થઈ હતી. આ અહેવાલમાં મોરબી નગરપાલિકાના ચીફ ઓફિસર તરફથી થયેલી ક્ષતિઓ પણ દર્શાવવામાં આવી હતી, જેમણે ગુજરાત મ્યુનિસિપાલિટીઝ એક્ટ, ૧૯૬૩ હેઠળ યોગ્ય પ્રક્રિયા અપનાવ્યા વિના ઓરેવા કંપની સાથે કરાર પર સહી કરી હતી.

૬. એસઆઈટી અહેવાલનું વિગતવાર અવલોકન કર્યા પછી, આ કોર્ટે શોધી કાઢ્યું કે માનવ જિંદગીઓનું નુકસાન સરકારી અધિકારીઓ, મોરબી નગરપાલિકાના અધિકારીઓ અને કોન્ટ્રાક્ટર એટલે કે ઓરેવા કંપનીની સતત ઉદાસીનતાનું પરિણામ હતું. કોર્ટે રાજ્ય સરકારને કસૂરવાર વ્યક્તિઓ સામે નક્કર પગલાં લેવા જણાવ્યું હતું જેથી પીડિતો એટલે કે મૃતકોના પરિવારોના હયાત સભ્યો અને ઇજાગ્રસ્તોને ન્યાય મળી શકે.

૭. જેમ જેમ બાબત આગળ વધી, તેમ કોર્ટે મૃતકોના આશ્રિતો અને ઇજાગ્રસ્તોને તેમના જીવનભર ગંભીર તબીબી સમસ્યાઓ અને કાયમી અક્ષમતાથી પીડાતા મૃતકોના આશ્રિતો અને પીડિતોને ટેકો આપવા માટે લાંબા ગાળાનો ઉકેલ શોધીને પૂરતું વળતર આપવા પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કર્યું, કારણ કે એક વખતનું વળતર તેમની જરૂરિયાત પૂરી કરવા માટે પૂરતું નથી. ઘણા લોકોએ કાયમી અક્ષમતાના કારણે તેમની આજીવિકાનું સાધન ગુમાવ્યું છે. વૃદ્ધ માતાપિતા/વ્યક્તિઓ અને નાના બાળકોએ તેમને ગુમાવ્યા છે જેમના પર તેઓ આર્થિક રીતે નિર્ભર હતા. કોઈપણ નોકરી કે શિક્ષણ વિના એકલા હાથે પોતાના પરિવારનું ગુજરાન ચલાવવા માટે ઘણી વિધવાઓ બાકી રહી ગઈ છે. તેમાંથી કેટલાક તેમની કૌટુંબિક જવાબદારીના કારણે કોઈ નોકરી કરી શકે તેવી સ્થિતિમાં નથી.

૮. તેથી, કલેક્ટર, મોરબીને પોતાની તેમજ ડોક્ટરો, મનોવૈજ્ઞાનિકો જેવા નિષ્ણાતોનો સમાવેશ કરતી ટીમની રચના કરીને તપાસ કરવા અને પીડિતો, મૃતકોના સગાસંબંધીઓ, કાયમી ધોરણે અક્ષમ લોકોની સ્થિતિ અને સંજોગો અને તેમને કેવા પ્રકારના ટેકાની જરૂર છે તે અંગે પ્રવર્તમાન પરિસ્થિતિ વિશે અહેવાલ રજૂ કરવા નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો.

૯. આ ટીમને નાના બાળકો, વિધવાઓ, વૃદ્ધ માતાપિતા અને વૃદ્ધ એકલ પુરુષો અને સ્ત્રીઓ કે જેમના સગાસંબંધીઓએ અકસ્માતમાં જીવ ગુમાવ્યા છે અથવા કાયમી ધોરણે અક્ષમ બન્યા છે તેમના પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવા

નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો. કલેક્ટર અને સામાવાળા નં. ૭ કંપનીને આ દુર્ભાગ્યપૂર્ણ ઘટના કે જે કંપનીના અધિકારીઓના દુષ્કૃત્યોના કારણે બની હતી, તેના પીડિતો અને આશ્રિતોને આવર્તક સહાય પૂરી પાડવા માટેનો ઉકેલ શોધવા નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો.

૧૦. આ એક મહત્વપૂર્ણ કેસ છે જ્યાં કોર્ટે દુર્ઘટનાના ભોગ બનેલાઓને ચૂકવવા માટે આવર્તક વળતર આપવાનો પ્રયોગ કર્યો છે. અસરગ્રસ્ત વ્યક્તિઓની સમગ્ર આજીવન સંભાળ રાખવા માટે ટ્રસ્ટ અથવા કોર્પસ બનાવવાનું એક સૂચન હતું. આ કોર્ટના હુકમોના અનુસંધાનમાં, ભોગ બનનારાઓની સ્થિતિ અને તેમને પુનર્વસન માટે જરૂરી સહાય અંગે એકત્રિત કરવામાં આવેલી માહિતી પર, કંપનીએ એક દરખાસ્ત રજૂ કરી હતી જેનું કલેક્ટર દ્વારા યોગ્ય મૂલ્યાંકન કરવામાં આવ્યું હતું.

૧૧. ટ્રસ્ટ ડીડમાં વર્ણવેલ વિવિધ કેટેગરીના દુર્ઘટનાગ્રસ્તોને નાણાકીય સહાય અને અન્ય સહાય પૂરી પાડવા માટે સામાવાળા નં. ૭ ઓરેવા કંપની દ્વારા સહાયક ચેરિટી કમિશનર, મોરબી સમક્ષ વિધિવત રીતે 'સહાય સેવા પરિવાર ટ્રસ્ટ', મોરબી ના નામે એક જાહેર ટ્રસ્ટ બનાવવામાં આવ્યું છે, જેમ કે :-

(એ) અનાથ બાળકો,

(બી) એકલ વાલી ધરાવતા બાળકો,

(સી) વૃદ્ધ માતાપિતા,

(ડી) વિધવાઓ,

(ઈ) સામાન્ય ઇજાગ્રસ્તો,

(એફ) શારીરિક રીતે ઇજાગ્રસ્તો (કરોડરજ્જુની ઇજા),

(જી) શારીરિક રીતે ઇજાગ્રસ્તો.

૧૨. ખાસ કરીને, વિધવાઓ, અનાથ બાળકો, એકલ વાલી ધરાવતા બાળકો અને જેઓએ ૪૦ ટકા કે તેથી વધુ અક્ષમતા ભોગવી છે તે તમામને માસિક નાણાકીય સહાય, શૈક્ષણિક ખર્ચ, ૪૦% થી વધુ અક્ષમતા ધરાવતા શારીરિક રીતે ઇજાગ્રસ્ત વ્યક્તિઓ માટે તબીબી ખર્ચ, લકવો ધરાવતા પીડિતો અને કામ કરવા યોગ્ય હોય તેમને યોગ્ય નોકરી આપીને નાણાકીય સહાય પૂરી પાડવામાં આવી છે અને ઉપરોક્ત વર્ગના પીડિતોના પરિવારોને આપવામાં આવી છે. લગ્ન માટે યોગ્ય યુવતીઓ માટે નાણાકીય વળતર અને નાની દીકરીઓના ભવિષ્યના લગ્ન ખર્ચ માટે પણ ટ્રસ્ટના ખાતામાં જ્યારે પણ જરૂરિયાત ઊભી થાય ત્યારે લગ્નનો ખર્ચ ઉઠાવવા માટે કોર્પસ બનાવીને વિચારણા કરવામાં આવી છે.

૧૩. કોર્ટે આ કોર્ટના વિદ્વાન વકીલ સુશ્રી ઐશ્વર્યા ગુપ્તાની કોર્ટ કમિશનર તરીકે નિમણૂક કરી હતી જેથી તેઓ મોરબીની મુલાકાત લઈને પીડિતોની વ્યક્તિગત મુલાકાત લઈને તેમની સાથે રૂબરૂ વાતચીત કરી શકે, જેના માટે કલેક્ટર દ્વારા લોજિસ્ટિકલ સહાય પૂરી પાડવામાં આવી હતી. કોર્ટ કમિશનર

સુશ્રી ઐશ્વર્યા ગુપ્તા અને કોર્ટ દ્વારા તમામ પીડિતો, લાભાર્થીઓને કોર્ટ દ્વારા આપવામાં આવેલા લાભોથી વાકેફ કરવામાં આવે તે સુનિશ્ચિત કરવા માટે કોર્ટ ઓબ્ઝર્વર તરીકે નિયુક્ત કરાયેલા એમિક્સ ક્યુરી શ્રી વરુણ કે. પટેલ અને સુશ્રી શિખા પંચાલ દ્વારા કરવામાં આવેલા નોંધપાત્ર કાર્યની અમારે સરાહના નોંધવી જોઈએ.

૧૪. આ કોર્ટના ચુવાન વકીલો એવા કોર્ટ કમિશનર અને કોર્ટ ઓબ્ઝર્વર્સના અનુકરણીય કાર્ય અને કલેક્ટર, મોરબીના સહયોગથી, લાભાર્થીઓ અને અન્ય ત્રણ પક્ષકારો એટલે કે તેના અધિકૃત પ્રતિનિધિ મારફત સામાવાળા નં. ૭ કંપની, તેના ટ્રસ્ટી મારફત સહાય સેવા પરિવાર ટ્રસ્ટ, મોરબી અને કલેક્ટર મોરબી વચ્ચે કરારો પર સહી કરવાની પ્રક્રિયા પૂર્ણ કરવામાં આવી હતી, જેથી દરેક કેટેગરીના પીડિતોને સમયસર અને અવિરત સહાય પૂરી પાડવાની ખાતરી કરી શકાય.

૧૫. કોર્ટ કમિશનર સુશ્રી ઐશ્વર્યા ગુપ્તા અને વિદ્વાન એમિક્સ, એટલે કે સુશ્રી શિખા ડી. પંચાલ અને શ્રી વરુણ કે. પટેલે કલેક્ટરની કચેરી ખાતે લાભાર્થીઓની ચિંતાઓને દૂર કરવા અને તેમનો વિશ્વાસ મેળવવા માટે તેમની સાથે રૂબરૂ બેઠકો બોલાવી હતી. સુશ્રી ઐશ્વર્યા ગુપ્તાએ પીડિતો અને તેમના પરિવારો સાથે રૂબરૂ વાતચીત કરવા માટે મોરબી ઉપરાંત રાજ્યના વિવિધ જિલ્લાઓમાં પ્રવાસ કર્યો હતો અને પીડિતોની ચિંતાઓને ઉજાગર કરતો એક વ્યાપક અહેવાલ રજૂ કર્યો હતો. વિદ્વાન કોર્ટ કમિશનરના

અહેવાલમાં ઉઠાવવામાં આવેલા પ્રશ્નો પણ કોર્ટના નિર્દેશો હેઠળ ઉકેલવામાં આવ્યા હતા. અમે એ પણ રેકર્ડ પર નોંધી શકીએ છીએ કે કોર્ટ ઓબ્ઝર્વર્સ અને કોર્ટ કમિશનરના અનુકરણીય કાર્ય સાથે, કેટલીક અસામાજિક વ્યક્તિઓ દ્વારા ગેરરીતિપૂર્વક સંભાળવામાં આવી રહેલી સ્થિતિની પરિસ્થિતિને થાળે પાડી શકાય હતી અને પીડિતોને કોર્ટની ચિંતાઓ વિશે ખાતરી થઈ હતી. કોર્ટ અને પીડિતો વચ્ચેનું અંતર પૂરી શકાયું હતું.

૧૬. ઉપરોક્ત કવાયત સાથે, કોર્ટને મૃતકોના પરિવારોની સંભાળ રાખીને અને હયાત પીડિતોને નાણાકીય, તબીબી અને જરૂરી સહાય વગેરે પૂરી પાડીને મૃતકોના દિવંગત આત્માઓને થોડી શાંતિ પહોંચાડવાનો સંતોષ મળ્યો છે.

૧૭. રાજ્યે તપાસ પૂર્ણ થવાની સાથે અને કસૂરવાર અધિકારીઓને સજા ફટકારવાની સાથે તેમની સામે લેવાયેલા શિસ્તભંગના પગલાંની પણ જાણ કરી છે. કોર્ટના નિર્દેશોનું સમયાંતરે યોગ્ય રીતે પાલન થાય તે સુનિશ્ચિત કરીને કોર્ટની કાર્યવાહીના દરેક તબક્કે રાજ્યના વિદ્વાન એડવોકેટ જનરલ શ્રી કમલ ત્રિવેદી દ્વારા આપવામાં આવેલા સહયોગ માટે અમે અમારી નિષ્ઠાપૂર્વકની સરાહના પણ નોંધી શકીએ છીએ.

૧૮. હાલ પૂરતું, અમને જણાય છે કે હાલની અરજીમાં અમારા ધ્યાન માટે અન્ય કોઈ ફરિયાદ બાકી રહી નથી. અમારા ધ્યાન માટે કોઈ નવી ફરિયાદો પ્રાપ્ત થઈ નથી. તેથી, જો આ કોર્ટના નિર્દેશોનું કોઈપણ રીતે ઉલ્લંઘન થાય અથવા તેમની કોઈપણ ફરિયાદ પણ ઉકેલાયેલી રહી જાય, તો યોગ્ય અરજી

દાખલ કરીને પુનર્જીવિત કરવાની કોઈપણ વ્યથિત પક્ષકાર માટે સ્વતંત્રતા રાખીને, અમે હાલની આ અરજીને રેકર્ડ પર રાખવી યોગ્ય અને ઉચિત માનીએ છીએ.

૧૯. હાલની જાહેર હિતની અરજીનો તદનુસાર નિકાલ કરવામાં આવે છે.

(સુનિતા અગ્રવાલ, મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ, ન્યાયમૂર્તિ)

(ડી.એન. રે, ન્યાયમૂર્તિ, ન્યાયમૂર્તિ)

બીજોય બી. પિલ્લઈ

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====